

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. Елена Грозева Желева, д.п.

Катедра „Здравни грижи“ на Филиал - Сливен, при Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна

Вътрешен член на научното жури

e-mail: elena.zheleva@mu-varna.bg

Определена за член на Научното жури със Заповед № Р-109-557 от 14.12.2023г. на Ректора на МУ „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна, а на основание Протокол №1/22.12.2023г. да изготви **рецензия** по процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ с кандидат: **Катя Генова Моллова** във Филиал – Сливен на МУ Варна.

Относно: Присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве, научна специалност „Управление на здравните грижи“.

На тема: „**Влияние на интерактивните технологии за формиране на професионални компетенции при студентите от специалност рехабилитатор**“.

Научен ръководител: доц. **Силвия Филкова**, д.оз.

Представени са всички необходими документи, предвидени в Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника към него и Правилника за развитие на академичния състав на МУ-Варна.

Предложеният за защита дисертационен труд на старши преподавател **Катя Генова Моллова** е резултат на дългогодишната ѝ, целенасочена работа като специалист по здравни грижи, преподавател и изследовател. През 1995 г. в Полувисш медицински институт – Пловдив завършва полувисше образование по специалност „Рехабилитатор“, получава професионална квалификация „Рехабилитация“. Завършва бакалавърската си степен по специалност „Здравни грижи“ в Медицински факултет на Висш медицински институт гр. Пловдив, с професионална квалификация „Ръководител на здравни грижи“ и „Преподавател в Медицински колеж“. А през 2009г. – ОКС „Магистър“ в Медицински университет - София, ФОЗ със специалност „Управление на здравните грижи“ и професионална квалификация „Мениджър на здравните грижи“.

От 1995г. до 2010 г. работи на ОТД като преподавател в Медицински колеж на Тракийски университет – Стара Загора. В периода от 2010 г. до момента **Катя Моллова** работи в Медицински колеж на Тракийски университет Стара Загора като старши преподавател. А от 2017г. – 2019г. като Заместник директор на Медицински колеж при Тракийски университет Стара Загора.

Катя Моллова е утвърден преподавател, с високи професионални компетенции в областта на рехабилитацията, кинезитерепията, лечебния масаж, здравните грижи, клиничната практика, преддипломен стаж и източните техники за масаж на специалност „Рехабилитатор“.

Дисертационният труд на **Катя Генова Моллова** е посветен на значим проблем, свързан с практическото обучение на специалност рехабилитатор, както и формиране на професионални умения и компетенции у тях чрез интерактивните технологии.

В труда са представени установените съвременни потребности и изисквания към компетентностният подход в обучението на рехабилитатора; особеностите на учебния процес в медицинския колеж; организационните форми и методи за практическо обучение, традиционно и алтернативно обучение; интерактивните методи за обучение и контролът и оценката на придобитите знания, умения и компетентности у специалиста – рехабилитатор. Създаденият инструментариум е удачен за проведеното целенасочено изследване за представяне на знанията в областта на практическото обучение в Медицински колеж; ролята на преподавателя в процеса на формиране на професионална компетентност у студентите от специалност „Рехабилитатор“ чрез интерактивните технологии.

Дисертационният труд съдържа 144 страници, онагледен е с 28 фигури, 26 таблици и съдържа 5 приложения. Библиографският списък съдържа 175 литературни източника, от които 111 на кирилица и 64 на латиница, от които 5 са от интернет.

Трудът е структуриран, съобразно изискванията и включва: **въведение**; първа глава „**Литературен обзор**“ с осем параграфа; втора глава „**Цел, задачи, методика и организация на проучването**“ с шест параграфа; трета глава „**Резултати от обствени проучвания**“ с два параграфа; четвърта глава „**Интерактивен модел. Методика за провеждане на Дидактически експеримент**“ с три параграфа; **заключение**; **изводи**; **предложения**; **приноси**; **библиография** и **приложения**. Съдържанието отговаря на темата и отразява резултатите на направените изследвания от **старши преподавател Катя Моллова**.

Във **Въведението** е представена научната и практико-приложна значимост на изследвания проблем – **влияние на интерактивните технологии за формиране на професионални компетенции при студентите от специалност рехабилитатор**. Анализирано е усъвършенстването на възможностите на съвременната рехабилитационна наука, която предоставя високотехнологични и интегрирани решения, които отчитат не само строго персонализираните нужди на пациентите. Здравеопазването използва рехабилитационния процес във всички аспекти - промоция, превенция, терапия, възстановяване и ресоциализация на пациентите. Акцентира се върху съвременните условия, в които обучението на бъдещите рехабилитатори има за цел адаптиране към новите технологии в процесите на преподаване и учене, които ги мотивират за самостоятелност в работата и творческо мислене.

В **Първата глава „Литературен обзор“** докторантката представя актуалността на изследвания проблем; прави **теоретичен анализ на понятията „Компетентностен подход в обучението“, „компетенция“ и „компетентност“**. Обстойно прави анализ на **„професионалните компетенции на рехабилитатора“**. Спира вниманието си върху проблемът насочен към общата характеристика на специалност „Рехабилитатор“. Разглежда особеностите на учебния процес в медицинския колеж. Акцентира върху организационни форми и методи, използвани за практическо обучение в Медицински колеж. Разглеждайки традиционното и алтернативно обучение, определя основните им характеристики.

Старши преподавател **Катя Моллова** дава информация за интерактивните методи на обучение, контролът и оценката на придобитите знания, умения и компетентности. Обобщава и прави изводи от литературния обзор, така че интерактивните методи предоставят на бъдещите рехабилитатори активна роля в обучението, като ги включват в интеракции, сътрудничество и решаване на проблеми. Те имат потенциала да подобрят

образователния опит на студентите, като ги ангажират, мотивират и подпомагат развитието на различни умения и компетенции у тях. Тези методи създават образователна среда, където студентите могат да изграждат знанията си чрез активно участие и прилагане на умения и компетенции в ситуации и среда близка до реалната.

Старши преподавател **Катя Моллова** разглежда цялостната организация и реализация на учебно-възпитателния процес в медицинския колеж. Тя спира поглед и върху обучението в специалността „Рехабилитатор“ като непрекъснат процес, който подготвя бъдещите рехабилитатори за справяне в реалната професионална практика. Анализира способностите им, придобити по време на обучението. Обобщава изискванията и влиянието на обучението върху резултатите от прилагането на качественни рехабилитационни дейности при работата с пациента.

Специално внимание обръща на придобитите знания и умения от студентите, които имат решаващо значение за тяхната успешна бъдеща реализация в професията. Представя предизвикателството „образователен процес“ пред студентите от специалност „Рехабилитатор“. Предлага непрекъснато осъвременяване на обучението чрез иновативни технологии, които да формират и развиват способности за ефективно прилагане на знания и умения в реална професионална среда.

Използваните литературни източници показват информираността на авторката по изследвания проблем.

Докторантката обобщава, че традиционното обучение дълго време е било преобладаващ модел в образователните системи, а днес се наблюдава бързо нарастващият интерес към подходите, които насърчават студентите да играят активна роля в собственния си образователен процес, като развиват своето логическо, критично мислене и комуникативни умения. Акцентира, че интерактивното обучение, оповавайки се на собствени, иновативни методи и средства, поставя акцент върху активността и общуването между студентите, възможността, те да влязат в сложни взаимоотношения и взаимовлияния, за да конструират собствените си знания и умения.

Катя Моллова разглежда контролът и оценката на студентите като гаранция на качеството на обучение. На оценка подлежат не само придобитите знания и умения, но и необходимите за практиката на студентите професионални компетенции в условията на учебно-практическото занятие. Защишава собствената си позиция за съдействието и ефективността на знанията, информираността и изграждането на позитивна промяна в учебно възпитателния процес чрез влиянието на интерактивните технологии за формиране на професионални компетенции при студентите от специалност рехабилитатор в медицинския колеж.

Във **Втората глава** „Цел, задачи, методика и организация на проучването“ са формулирани целта, задачите и хипотезата /работни хипотези/ на изследването. В нея са представени предмета и обекта на изследването и обхватът на проучването. Очертани са организацията, етапите на изследването и прилаганите методи, критерии и показатели. Използвани са методите на проучване: документален метод, социологически метод, количествен метод /анкетен метод/ и статистически методи. За **статистическото представяне на резултатите** са използвани: **Описателни методи и методи за оценка /дескриптивна статистика и честотен анализ за количествени променливи; и графични изображения/; Методи за проверка на хипотези /Хи-квадрат за съгласуваност, Хи-квадрат тест за независимост и Хи-квадрат за проверка на хипотези; Корелационен анализ за установяване на връзката между изследваните количествени и качествени променливи/.**

Статистическият анализ е осъществен чрез статистически пакет IBM SPSS Statistics 26.0

Инструментариумът на проучването показва, че докторантката използва собствено разработени инструменти. Разработени са четири анкетни карти със затворени и отворени въпроси за проучване мнението на студентите, преподаватели, наставници и студенти след проведен дидактически експеримент. За целите на експеримента докторантката е разработила и приложила авторски „**Учебно-практически интерактивен модел**“, в който са включени комбинация от подходящо подбрани, съобразени със спецификата на учебните дисциплини интерактивни методи и технически средства за обучение – клиничен казус, дискусия в „малка група“, брейнсторминг, симулационна ролева игра със смяна на ролите и мултимедийно представяне.

Проучването е проведено в периода м. януари – м. юни 2023 година, след одобрение от Комисията по етика на научните изследвания (КЕНИ) при Медицински университет Варна с Решение №123/15.12.2022г.

Организацията на проучването включва: подготвителен етап и същинско проучване. Изготвено е информирано съгласие за участие в изследването като на всеки участник в проучването е предоставена информация, описваща целта на изследването, ползи за участника в проучването и поверителност на информацията.

Представената информация за използвания понятиен апарат допринася за цялостното и точно изясняване на понятията: интерактивни технологии; професионална компетентност; учебен процес в медицински колеж; учебно – практическо занятие; клинична практика и цялостната концепция на дисертационния труд.

В **Третата глава „Резултати от собствени проучвания“** е представен модела на изследването, разкрива се реалното състояние на проблема в практиката, предоставя получените резултати от проведеното изследване. Открояват се резултатите от собственото проучване и обсъждане на докторантката. В проучването са включени **308 респонденти**, разпределени в три групи – студенти от специалност „Рехабилитатор“ в МК-Стара Загора, МК-Варна и МК-Пловдив; преподаватели в специалност „Рехабилитатор“ в МК-Стара Загора, МК-Варна и МК-Пловдив; и наставници от 10 лечебни заведения в Република България.

Направен е задълбочен анализ на вижданията на участниците в проведеното изследване. Доказано е, че конкурентоспособността при обучението заема важно място и придобива особено значение при съвременната образователна среда за студентите от професионално направление „Здравни грижи“. Създадената организация за обучение в Медицински колеж се обуславя от задължителните компоненти: съвременна материална база; квалифицирани преподаватели; съвременни методи за преподаване и оценка на резултатите от работата на студентите.

Докторантката доказва, че за провеждане на качествено обучение и усвояване на професионални компетенции е необходима добра материално техническа база, периодично обновяване на наличната апаратура в залите за учебно - практични занятия, адекватни на новостите в рехабилитационната наука и практика, и обезпечаване с необходимите за практическите занятия консумативи и апаратура, както и прилагането на интерактивните технологии за формиране на професионални компетенции при студентите от специалност рехабилитатор.

Катя Моллова установява, че формирането на професионална компетентност при рехабилитаторите е дълъг и сложен процес, който се реализира не само по време на тригодишното им обучение, но продължава да се усъвършенства и след тяхната

професионална реализация. Важна тенденция е всяка препоръка към учебните програми и нововъведенията в обучението на рехабилитаторите да преминава към обучение, основано на формиране на професионални компетенции чрез интерактивни технологии.

Обобщавайки резултатите от проведеното изследване докторантката анализира интерактивното обучение. Предоставя на студентите възможност активно да участват в учебния процес, като се включват в различни дейности, които насърчават междуличностната комуникация и взаимодействие, и улесняват практическото прилагане на знанията им. Интерактивният обучителен процес има силно влияние върху академичната мотивация на студентите, като ги стимулира да бъдат по-ангажирани и заинтересовани по време на учебно-възпитателната им дейност.

Направен е задълбочен анализ на вижданията на студентите за прилагането на интерактивните методи, като предпочитани се посочват: *ролевите игри, дискусиата и мултимедийната презентация*, тъй като допринасят за по-добрата им подготовка. А преподавателите прилагачи в практическото обучение на рехабилитаторите интерактивни методи и средства са: *проблемното обучение, ролевите игри и мултимедийната презентация*.

Докторантката доказва необходимостта на студентите от допълнително обучение по разглеждания проблем.

Старши преподавател **Катя Моллова** анализира данните, посочени от проведеното анкетно проучване сред преподавателите и наставниците. Те са убедени, че интерактивното обучение, приложено в учебно-практическите занятия повлиява формирането на професионалните им компетенции. Според преподавателите и наставниците от клиничните бази, за изграждането на рехабилитатора като професионалист е необходимо владението на професионални компетенции и посочват като най-значими *комуникативните умения, работа в екип, креативност, творчество и изграждане на клинично мислене*.

Докторантката доказва, че организацията на учебния процес в Медицински колеж чрез **влиянието на интерактивните технологии за формиране на професионални компетенции при студентите от специалност рехабилитатор** подобрява образователния процес и повишава *академичната мотивация на студентите*. А факторите, влияещи върху интерактивния учебен процес - периодично подобряване на *материално-техническата база*, с цел улесняване на интерактивния процес, *повишаване квалификацията на обучаващите, работа в малки групи, правилен подбор на методи и средства*, всичко това води до по-добро разбиране на учебния материал и по-пълноценното му усвояване и прилагане в практиката. Прилагането на **компетентностния подход е ключов момент в обучението** по рехабилитация, тъй като чрез формирането на професионалните компетенции бъдещите рехабилитатори следват съвременните тенденции в образованието, а именно изграждането им като компетентни професионалисти.

Представената статистическа обработка от старши преподавател **Катя Моллова** показва, че предимствата на интерактивното обучение се оценяват високо, т. к. чрез него се *изграждат по-трайни знания и практически умения*, и *подобряване на комуникацията*. От сравнителния анализ се вижда единното мнение по въпроса за предимството на интерактивното обучение, което *улеснява прилагането на теоретичните знания в практиката*.

Доказва се, че използването на интерактивните методи води до формиране на професионално значими компетенции като: *комуникативни умения, работа в екип, креативност и творчество, самостоятелно вземане на решения*.

Докторантката обобщава мнението на респондентите, че водещи фактори в осъществяването на един интерактивен учебен процес за обучение са материално-техническата база, квалификацията на преподавателите и повече часове за упражнения. Проведеният дидактически експеримент потвърждава предимствата на интерактивното обучение.

Представена е теоретична, математическа и статистическа обработка на емпиричните данни, както и интерпретацията им в дисертационния труд.

В четвърта глава „**Интерактивен модел. Методика за провеждане на Дидактически експеримент**“ е направен анализ на Учебно-практическият интерактивен модел, който е насочен към обогатяване, утвърждаване и допълване на знанията, уменията и компетенциите на студентите рехабилитатори, които са заложили в учебните програми по профилиращите дисциплини „Кинезитерапия“ и „Лечебен масаж“.

Катя Моллова, въз основа на направения анализ, разработва и апробира при обучението на специалност „Рехабилитатор“ „Интерактивен модел“ В основата му е тезата на авторката, че ако се използва разработеният и предложен модел ще се създаде образователен подход, включващ съвременни интерактивни технологии за обучение. Чрез използването на този модел, процесът на обучение излиза от традиционната структура на преподаване и учене и предлага по-гъвкави интерактивни методи, които отговарят на спецификата на съответната дисциплина и съвременните изисквания за учебен процес. Това са максимална активност, интеракция и доближаване до реалната клинична среда с акцент върху формирането на професионални компетентности в условията на учебно-практическото занятие.

Прилагането на модела в учебно-практическите занятия води до редица ползи в обучението на студентите рехабилитатори: по-голяма активност на студентите; подобрява общуването; доближава студентите до професионалната среда; формиране на професионални компетенции; повишава академичната мотивация на студентите.

С прилагането на интерактивния модел, в практическите занятия по „Кинезитерапия“ и „Лечебен масаж“, студентите са по-активни, много по-близко до реалната клинична среда, удовлетворени от положените усилия, усъвършенствани умения и компетентности.

Значимостта на преобразуващото изследване е, че се апробира в условията на реална среда разработеният и предложен от докторант **Катя Моллова** „Интерактивен модел“.

В **заключението** старши преподавател **Катя Генова Моллова** анализира обучението в специалност „Рехабилитатор“ като процес, който се нуждае от промяна, предвид бързо развиващите се технологии в образованието и науката като цяло. Тази промяна включва, преодоляването на пасивния характер на традиционното обучение от предаване на знания, към обучение, което поставя акцент върху стимулиране на активното участие и взаимодействие на студентите в учебния процес, каквото е интерактивното. То има за цел да развие и затвърди способностите на бъдещия рехабилитатор към ефективно прилагане на научените знания и умения в реалната професионална среда. Чрез тези методи се предоставя по-дълбоко разбиране на учебния материал и формиране на професионално значими компетентности. Те създават възможност за подобряване на образователния опит на студентите, като ги ангажират, повишават академичната им мотивацията и съдействат за тяхното развитие. Придобитите практически знания, умения и компетенции по време на учебно-практическите занятия по „Кинезитерапия“ и „Лечебен масаж“, оказват съществено въздействие върху крайните резултати при изпълнението на висококачествени рехабилитационни дейности с пациентите. Получените знания, умения и опит

представляват ключов фактор за успешното представяне на студентите в бъдещата им професионална практика.

Дисертационният труд предоставя сведения за обучението и взаимовръзката между студенти, преподаватели и наставници.

Резултатите от изследването потвърждават хипотезите.

Изводите визират мнението на **Катя Моллова** за изследваните проблеми в дисертационния труд.

Отправените **предложения** към **Ръководството на Медицинските колежи, обучаващи студенти от специалност „Рехабилитатор“** ще спомогнат за формиране на професионални умения и компетенции у специалистите чрез интерактивните технологии.

Приносителите на труда са с **теоретичен и практико-приложен характер**. Могат да се формулират като:

- Извършено е проучване на литературни източници, нормативни документи, интерактивни методи и средства, отговарящи на спецификата на практическото обучение на студентите от специалност „Рехабилитатор“.
- Проучено е мнението на преподаватели, наставници и студенти, относно предпоставките и условията, при които интерактивното обучение въздейства оптимално за формиране на професионални компетенции у бъдещите рехабилитатори и съдейства за повишаване на академичната мотивация на обучаваните.
- Разработен е научнообоснован авторски модел, базиран на интерактивни методи и средства, приложим в практическото обучение на рехабилитаторите.
- На базата на интерактивния модел е изработена методика за обучение в учебно-практическите занятия по „Кинезитерапия“ и „Лечебен масаж“.
- Извършен е дидактически експеримент за установяване на ефективността от приложения интерактивен модел.

При написването на труда са използвани **5 приложения**.

Представеният **автореферат** изцяло отразява съдържанието на дисертационния труд.

Докторантката представя **три публикации** във връзка с дисертационния труд, на двете е самостоятелен автор, а на третата е първи автор.

Представеният дисертационен труд на тема: **„Влияние на интерактивните технологии за формиране на професионални компетенции при студентите от специалност рехабилитатор“** от **старши преподавател Катя Генова Моллова**, по актуалност, прецизност на методиката, качество на получените резултати и значимост на научните приноси е в съответствие на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и отговаря на изискванията на Правилника за развитие на Академичния състав на МУ – Варна.

Изложените съображения ми дават основание да дам **положителна оценка** и да предложа на уважаемите членове на Научното жури, да присъдят образователната и научна степен **„Доктор“** в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве, научна специалност „Управление на здравните грижи“ на **Катя Генова Моллова**.

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

04.01.2024г.
гр. Сливен

Подпис:.....
/проф. Елена Грозева Желева, д.п./